

Inhoud

Inleiding	11
<i>De verhouding tussen praktijk en theorie – De kennisgroep Theorieontwikkeling Sociale Veranderkunde – Bedoeling van het onderzoek – Verzameling en analyse van gegevens – Wat heeft het onderzoek opgeleverd? – Opbouw van het boek – Zoeken naar nieuwe betekenissen via oxymorons – Doelgroep van het boek</i>	
DEEL I	
DE EIGENGEAARDHEID VAN SOCIALE VERANDERKUNDE	23
1 Veranderen	24
1.1 Veranderen is een vorm van handelen	25
<i>Handelen als actief werkwoord – Het intentionele karakter van handelen – Handelen voltrekt zich in een sturende en een la- tende modus – Veranderen als bewust en niet-bewust waarde- georiënteerd handelen – Handelen is meer dan ‘gedrag’ – Veranderen als spanningsvolle verbinding tussen cognitief, persoonsgericht en omgevingsgericht handelen</i>	
1.2 Wie of wat is de veranderaar?	40
<i>Ieder mens is in principe veranderaar – Doelgroep als mede-ver- anderaars in een gezamenlijk verandertraject – Doelgroep als primaire actor – Het systeem als veranderaar – Verbinding tus- sen actor en systeem</i>	
1.3 Veranderen is systemisch handelen	48
<i>Het begrip ‘systeem’ – Systeemdenken in relatie tot verander- kunde</i>	
1.4 Veranderen is omgevingsverandering en leren	55
<i>Nadruk op omgevingsverandering of op leren – Omgeving veran- deren en zelf veranderen</i>	
Tot slot	58

2	Sociaal	60
2.1	Sociaal is de afstemming tussen en binnen mensen <i>Sociaal als mensgericht begrip – Sociaal is de wederkerige uitwisseling van betekenissen – Sociaal als een intern afstemmingsproces binnen mensen</i>	60
2.2	Sociaal is de afstemming tussen mens en omgeving <i>Koppeling tussen mens en maatschappij – Koppeling tussen mens, maatschappij en natuur</i>	69
2.3	Sociaal is de morele kwaliteit van mens en samenleving <i>Sociaal verwoord als een positieve waarde – Sociaal verwoord als een negatieve waarde – Pleidooi voor sociale verbinders</i>	77
2.4	Sociaal verwijst naar een werkveld <i>Sociaal als geïnstitutionaliseerde sector – Het sociale domein in alle sectoren van de samenleving</i>	79
	Tot slot	85
3	Kennisgebied van sociale veranderkunde	86
3.1	Eigenheid van het kennisgebied <i>Interventiegerichte systeemkennis van sociale vraagstukken – Praktijktheoretische kennis als basis van wetenschap – Interdisciplinariteit – Transdisciplinariteit – Reflectieve proceskennis</i>	86
3.2	Veranderkundig onderzoek <i>Onderzoek naar kennis over veranderen – Onderzoek doen zien als proces van veranderen – Verbinding van twee betekenissen als opdracht</i>	102
3.3	Criteria van wetenschappelijkheid <i>Algemene methodologische criteria van wetenschappelijk onderzoek – Verschillende aspecten van het onderzoeksproces Specifieke criteria van sociaal-veranderkundig onderzoek</i>	112
	Tot slot	135

DEEL II	
FILOSOFISCHE GRONDSLAGEN	137
4 Visies op waarheid, werkelijkheid en methodologie	138
4.1 Het paradigma van waaruit men kijkt	139
<i>Een praktijktheoretisch paradigma – Een veranderkundig paradigma</i>	
4.2 Visies op waarheid	141
<i>Drie paradigma's in het wetenschappelijk denken – Constructie van drie veranderkundige modellen – Visies op waarheid van auteurs – Pogingen voorbij dualistisch denken – Mogelijkheid en wenselijkheid van een vierde paradigma</i>	
4.3 Visies op de werkelijkheid	169
<i>Zijnsvisies – Constructionisme versus realisme – Zijnsvisie die natuur-mens-maatschappij met elkaar verbindt</i>	
4.4 Visies op methodologie	176
<i>Betekenis van begrip 'methodologie' – Visies op methodologie – Multiperspectivistisch kijken naar methodologie</i>	
Tot slot	183
5 Een integrale visie op sociale verandering	184
5.1 Een integrale visie	184
<i>Betekenis van integraal</i>	
5.2 Basisconcepten die verbinden	188
5.3 Een proces van scheiden en verbinden	189
<i>Ontkoppeling van delen van een systeem als probleem – De symbiotische verbinding als probleem</i>	
Tot slot	203

DEEL III	
METHODOLOGISCHE GRONDSLAGEN	205
6 Verheldering van de vraag	206
6.1 Het sociale vraagstuk	206
<i>Twee valkuilen – Omgevingscondities verbeteren en competenties versterken (leren)</i>	
6.2 Verhelderen als onderzoeksproces	213
6.3 Mogelijkheden tot beïnvloeding inschatten	216
Tot slot	218
7 Waarden als doelrichting van veranderen	219
7.1 Doelrichting van veranderen	219
<i>Referentiewaarden in biologische systemen – Referentiewaarden in sociaal-veranderkundige theorieën en praktijken – Verschillende soorten referentiewaarden in menselijk gedrag</i>	
7.2 Waardenoriëntering als onderzoeksproces	233
7.3 Een grenzenstellende dialoog	236
<i>Het begrip ‘dialoog’ – Dialoog als reflectie op grenzen – Voorstel van de grenzenstellende dialoog</i>	
Tot slot	248
8 Realisatie van gewenste verandering	249
8.1 Een procesgerichte aanpak	249
<i>Mogelijke ontkoppeling van inhoud en proces – Aandacht voor het inhoudelijk proces van veranderen</i>	
8.2 Implementeren zien als onderzoeksproces	258
8.3 Praktische bouwstenen van veranderen	261
8.4 Fasering van het veranderproces	280
Tot slot	282

DEEL IV
SYSTEEMDENKEN ALS BASIS VAN VERANDERKUNDE 285

9	Systeemvisie met zelfregulering als centraal concept	286
9.1	Systeemvisie op samenhang natuur, mens en maatschappij <i>Ontstaan en ontwikkeling van leven op aarde – Komst van de mens – Ontstaan van bewustzijn – Opkomst en ontwikkeling van de maatschappij – De maatschappij bezien als cultureel systeem</i>	287
9.2	Zelfregulering als centraal concept <i>Zelfregulering als natuurwetenschappelijk begrip – Zelfregulering als een op mens en samenleving gericht begrip – Pogingen tot verbinding van beide processen – Samenhang in diversiteit – ‘Systeem’ en ‘zelfregulering’ opvatten als hypothetische begrippen</i>	299
	Tot slot	305

DEEL V
NABESCHOUWING ONDERZOEK 307

10	Aandachtspunten voor vervolgstudie	308
10.1	Relatie tussen de negen integratieve basisthema's	309
10.2	De eigengeaardheid van sociale verandkunde	310
10.3	Filosofische grondslagen van sociale verandkunde	312
10.4	Methodologische grondslagen van veranderen	313
10.5	Systeemdenken als basis van verandkunde	313
	Tot slot	316
11	Methodische verantwoording van het onderzoek	317
11.1	Kwaliteit van het thematisch onderzoek <i>Vraagstelling en opzet onderzoek – Keuze van publicaties – Dataverzameling – Data-analyse – Uitschrijven van de tekst – Algehele conclusie</i>	318
11.2	Eindverslag functioneren kennisgroep <i>Bespreking van individuele thema's – Met de benen op tafel – Eindevaluatie</i>	329
	Tot slot	342

Over de auteur en de leden van de kennisgroep	343
Literatuur	351